

Davant a «Consideracions frontereres»

Manuel Costa-Pau

El fet fronterer compon dos capítols del llibre *Turistes, sirenes i gent del país*, aparegut el 1966, en un tombant d'expectació sostinguda davant el turisme de masses, d'una importància creixent any rere any. Una importància, a ulls de molta gent, incerta o, més ben dit, de futur incert. Havia fet aparició com a corrent inesperat i aliè. És forçós de dir, comsevulla, que la disposició industriosa autòctona, amb abstracció d'estretors polítics i de tota mena, hi feia front amb una prompta i oportuna xarxa receptora de visitants.

El fet fronterer pren relleu en el llibre en tant que domini el déu Janus, de doble cara per a mirar endavant i alhora enrere, regidor de tot el que s'obre i es tanca. La ratlla pirinenca, cortina de ferro, cordó sanitari, muralla xinesa contra el perill liberal europeu, esdevenia inesperadament reclam i entrada franca de turistes en cerca de sol i platges, pintoresquisme i arcaisme ibèric, no sé si escriure endarreriment, tot a bon preu i a cor què vols.

La represa econòmica europea de la segona postguerra mundial, afavorida ben d'hora per l'*European Recovery Program* estatunidenc, el cèlebre pla Marshall, i els avantatges socials aconseguits a nord de la ratlla hi donaven amplament ales. Com fos, l'obrer en vacances pagades, l'obrer de l'Europa verda, turista acabat de fer, flamant, trobà platges verges i alhora cambres netes, maneres sapients, serveis acurats. Això sí, l'indústria indígena parà en entrades de poble i revolts de carretera cartells i cartells

curulls de pintoresquisme per assegurar-li que es trobava, en efecte, en un «món diferent».

Però la frontera també hi compta en tant que espasa de Dàmocles, és a dir, expressió d'un estar en perill constant. La ratlla tenia tentacles nombrosos distribuïts per tota la xarxa viària, del Portús a Guardamar, de ponent a llevant, sota forma de rutes intransitables, sempre en obres, i de línies ferroviàries d'un ample de via ignot a la resta d'Europa. La ratlla en componia el cul de sac, l'abocament sense sortida. La ratlla encara era expressió del llast autàrquic que arrossegàvem. Hom es demanava fins a quan aquestes i altres deficiències no col·lapsarien el creixent d'intercanvis generals que el turisme de masses inaugurava. Deixeu-me dir, entre parèntesis, que l'adopció de l'ample europeu encara el 2010 està per fer, cosa que continua impeding la sortida directa de mercaderies per ferrocarril.

El turisme popular a gran escala va aparèixer com una mena de manà. Revulsiu econòmic general, negoci i treball arran de costa, moviment de diner en moltes comarques, algunes com qui diu a punt de tancar; entrada de divises, increment tributari per a les arques de l'Estat. Es donà inici i es desplegà el que en termes econòmics anomenem «exportació a l'interior». Era un tast del que podia ésser per fi una incorporació a la marxa comuna europea. «Comarques a tancar» és la conceptuació introduïda per Ernest Lluc en aquells anys d'estudi i reflexió sobre la base econòmica i els dispositius d'arrencada de la nostra societat. A la sortida de l'etapa autàrquica del franquisme, les entrades aportades pel turisme constituïen una de les tres parts més importants de la balança comercial espanyola al costat de les que fornien l'exportació agrícola i les remeses dineràries de ciutadans que treballaven fronteres enllà.

Turistes, sirenes i gent del país trobà lloc en un projecte editorial destinat a retre compte de moviments i trobades d'idees dominants en la societat del moment, de primer sota títol de Llibres d'avui i després Hores de Catalunya. El projecte era resultat d'un acord entre Joan Reventós, professor, polític resistent i copropietari d'Edicions Ariel; Manuel Pedreira, poeta i responsable d'edicions, i Rafael Borràs, director d'Iber-Amer, empresa distribuïdora vinculada a l'Editorial Ariel. *Turistes, sirenes i gent del país* fou el títol que donà inici al projecte. El segon va ésser *Dues Catalunyes*, d'Àngel Carmona.

El treball, doncs, del qual forma part «Consideracions frontereres», obtingué bona acollida del públic lector i la benvinguda de la crítica, molt sovint amb elogi. Tanmateix la matèria que, de fet, enceta no ha estat posteriorment objecte de l'atenció que era d'esperar, tant de part de la recerca econòmica com de l'assagística en general. La crítica situa *Turistes, sirenes i gent del país* al costat d'*Els altres catalans*, de Francesc Candel, o de *Nosaltres, els valencians*, de Joan Fuster.